

BARNAFRID
LINKÖPINGS UNIVERSITET**Justitiedepartementet**
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L5@regeringskansliet.se**Remiss:** Ju2019/02172/L5

Remissvar

Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32)

Barnafrid, nationellt kunskapscenter om våld mot barn, har beretts möjligheten att inkomma med ett remissvar på remiss om Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord. Barnafrid svarar på denna remiss som en del av Linköpings universitet.

Sammanfattning av synpunkter

Barnafrid välkomnar utredningens förslag och bedömningar gällande Barnafriidsbrottet samt uppmaning till självmord och tillstyrker dem, utöver några påpekanden, i stort. Förslagen är ett viktigt steg för att samhället synliggör de barn som bevittnar våld mellan närstående. Genom synliggörandet kommer barnets behov av skydd, stöd och behandling kunna tillgodoses. Forskning visar på ett tydligt samband mellan att bevittna våld mot förälder/omsorgsperson och en negativ påverkan på barnets psykiska och fysiska mående på såväl kort som lång sikt. Genom att utse en särskild företrädare, med särskild kompetens för uppdraget, möjliggörs att barnet får sina rättigheter. Barnafrid ställer sig positiva till det nya förslaget att den särskilde företrädaren kommer att fortsätta sitt uppdrag även efter domen vunnit laga kraft, vilket möjliggör i större utsträckning att barnet erhåller det skadestånd som eventuellt dömts ut.

Antalet brottsutredningar med barn som målsäganden kommer att öka markant om en straffbestämmelse införs som kriminaliserar att utsätta barn för att bevittna brott mellan närstående. Barnafrid vill tydligt påpeka vikten av att barn som blir utsatta för brott ska höras i barnanpassade lokaler av utbildade barnförhållare med barnets bästa i fokus. Vidare ska miljön anpassas efter barnets behov vid en brottsutredning samt ska kvalitén höjas i utredningarna genom metodutveckling. År 2018 fanns 32 Barnahus i Sverige. Syftet med Barnahuset är att se till att barnets

bästa är i fokus under processen. Barnahuset har, som utredningen konstaterat, fått ett stort genomslag. Vid Barnafrids utvärdering 2018/2019 av samtliga Barnahus konstaterades bl.a. att det saknades nationell styrning som slår fast att barn som misstänks vara utsatta för brott ska utredas i en barnvänlig miljö där berörda myndigheter samlas och samverkar under ett tak och där brottsutredning, skydd, samt fysisk och psykisk hälsa beaktas. Vidare konstaterades att det saknas en nationell samordning av verksamheten i Barnahus varför Barnafrid föreslår att en nationell handlingsplan utarbetas för att likrikta Barnahusens arbete. För att ytterligare stärka upp barnens villkor bedömer Barnafrid att det finns ett angeläget behov med en enhetlig nationell strategi för att bekämpa våld mot barn.

Barnafrid önskar poängtera vikten av att proaktivt stödja föräldrar i föräldraskapet, utveckla metoder att tidigt upptäckta risker för våld i nära relationer samt erbjuda preventiva interventioner samt stöd och behandling för både offren och förövare. Slutligen vill Barnafrid betona att det, som alltid när det är ett nytt område där data saknas, krävs forskning för att studera området vidare samt att kunna analysera effekten av den lag som stiftats.

10.2.2 Frågan om kriminalisering

Barnahus delar övervägandet. Genom en kriminalisering av att utsätta barn för att bevittna våld eller andra brottsliga handlingar mellan närstående markerar samhället att ett sådant handlande inte är acceptabelt.

10.2.3 En särskild straffbestämmelse

Barnafrid tillstyrker förslaget. Barn som bevittnar våld i hemmet utsätts för en form av psykiskt våld som ger negativa konsekvenser för barnet, såväl psykiskt som fysiskt. Forskning visar på ett antal olika negativa konsekvenser för barnen såväl på kort som lång sikt. Genom barnafridsbrottet markerar samhället att det inte är acceptabelt att utsätta barn för våld i sin närmiljö och barnets rättigheter kan lättare tillgodoses. Barnafrid vill betona vikten av att barnets behov sätts i centrum under utredningsförfarandet genom att förhör hålls på en för barnet trygg miljö med utbildad barnförhållsledare. Forskning har också visat på ett samband mellan barn som bevittnar våld och barn som utsätts för våld. Med hjälp av straffbestämmelsen kan vi också lättare upptäcka de barn som själva utsätts för fysiskt våld av föräldrarna.

Utredningen uttrycker att det inte finns något formellt krav på att det ska finnas en fällande dom eller motsvarande beslut gällande grundbrottet men att det torde krävas i praktiken. Barnafrid vill understryka risken att utgången av utredningen kring barnafridsbrottet blir avhängigt grundbrottets målsägandens motivation till en fortsatt utredning. Som utredningen poängterar är det inte ovanligt att personer som utsätts för brott av närstående är ovilliga till att medverka i utredningen av brottet. Vidare skrivs att det inte ska krävas ett deltagande av målsäganden som

utsätts för grundbrottet för att det ska kunna ske en lagföring av barnafridsbrottet. Utredningen menar att annan bevisning istället behöver läggas fram för att styrka att brott har begåtts. Barnafrid delar utredningens bedömning att det inte är rimligt att det utsatta barnet ska vara beroende av sin närstående för att barnafridsbrottet ska kunna leda till åtal och fällande dom. Dock saknar Barnafrid ytterligare resonemang kring hur en lagföring i dessa fall ska ske. Är det så att utredningen menar på att grundbrottets utgång inte ska vara avhängigt målsägandes motivation utan att det istället kan vara annan bevisning som läggs fram eller menar utredningen att man vid lagföringen av barnafridsbrottet kommer att kunna lägga fram denna bevisning?

Eventuella negativa konsekvenser som kan uppstå för barn som kommer att bli föremål för en brottsutredning och lagföringsprocess, i form av målsägande, när de har utsatts för att bevittna våld eller andra brottsliga gärningar mellan närstående anser Barnafrid inte väger tyngre än de positiva effekterna i att de synliggörs av samhället. Genom synliggörandet kan de erbjudas samma insatser som barn som har blivit utsatta för fysiska övergrepp.

Barnafrid vill betona vikten att bedömningen av brott inte ska koncentreras kring det enskilda barnets reaktioner eller agerande utan gärningen ska bedömas utifrån vad som typiskt sett kan skada tryggheten eller tilliten hos ett barn i förhållande till en närstående person. Framgången i ärendet kan inte vara avhängigt barnens möjlighet att uttrycka sig vid förhör utan annan bevisning som säkerställer bevittnandet bör ses som tillräckligt. Med den entydiga forskning som finns idag kring konsekvenserna av barn som har bevittnat våld torde domstolen enbart se till de faktiska omständigheterna som får konsekvensen att barnets trygghet och tillit skadas.

10.2.4 Vissa frågor om straffansvar för bevittnande

Barnafrid tillstyrker förslaget och anser det vara en förutsättning för att barnet inte ska bli beroende av vårdnadshavare samt ställas inför ytterligare påfrestningar. Precis som utredningen beskriver är det samhällets ansvar att upptäcka, utreda och åtala i dessa brott.

10.2.5 Uppsåt

Barnafrid tillstyrker förslaget.

10.2.6 Brottsrubricering och placering i brottsbalken.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

10.2.7 Straffskala, gradindelning och förhållandet till andra straffbestämmelser

Barnafrid tillstyrker förslaget men önskar också betona att böter eller fängelsestraff

inte är en lösning på våldsproblematiken när det kommer till våld i nära relation. Här krävs det också att gärningspersonen erbjuds behandling för sin problematik, att samhället åtgärdar de brister som finns i vårdsystemet samt att samhället förstärker de resurser som krävs så det finns större möjlighet till uppföljning inom familjer med en våldsproblematik.

10.2.8 Straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 8 brottsbalken

Barnafrid delar utredningens bedömning.

10.2.9 Skadestånd och brottsskadeersättning

Barnafrid tillstyrker förslaget.

10.2.10 Förstärkningar av barns rättsliga ställning utan att kriminalisera bevittnandet

Barnafrid delar utredningens bedömning.

10.2.11 Ytterligare sätt att stärka den rättsliga ställningen för barn generellt.

Barnafrid delar utredningens bedömning. I Barnafrids nationella utvärdering konstateras att barnets bästa på många områden är i fokus på Barnhusen men att det finns exempel på att myndigheter istället gör bedömningen utifrån den egna myndighetens behov med följden att barnets behov inte tillgodoses på bästa sätt. Genom att stärka barnets rättsliga ställning ökar möjligheten att barnet är i fokus.

10.2.11 Särskild företrädare för barn

Barnafrid tillstyrker förslaget och delar bedömningen. Genom en särskild företrädare för barn stärks barnets möjligheter till att få sin egen röst hörd. Barnafrids utvärdering visade på att särskilda företrädare idag saknar utbildning och erfarenhet. Barnafrid önskar därför att det övervägs att det krävs ett fastställt minimikrav för att kunna förordnas som särskild företrädare. Barnafrid välkomnar också förslaget att närmare utreda möjligheten till en ny form av ombud som beskrivs i förslaget.

10.2.12 Underrättelse till vårdnadshavare efter interimistiskt beslut om särskild företrädare för barn.

Barnafrid anser att det bör övervägas att det vid synnerliga skäl ska finnas möjlighet att underlåta vårdnadshavare om sådant beslut om en sådan åtgärd kan vara till men för utredningen. Som exempel kan nämnas när utredningsåtgärder inte kan vidtas vid den planerade tidpunkten på grund av yttre omständigheter och det finns synnerliga skäl att tro att informationen till vårdnadshavaren kommer att påverka såväl barnet som utredningen negativt. I de fall ett förhör med barnet inte har kunnat genomföras före föräldrarnas vetskap om beslutet, utsätts barnet för en ökad risk när föräldrarna får vetskap om beslutet innan dess att socialtjänsten har

kunnat göra en adekvat bedömning om det kan vara aktuellt med ett omhändertagande av barnet.

10.2.13 Barnahus

Barnafriad delar utredningens bedömning. Som tidigare nämnts har det framkommit stora skillnader mellan Barnahusen. I sammanhanget bör också noteras att vissa kommuner saknar Barnahusverksamhet. Barnafriad ser en stor risk att barn inte möts av ett likvärdigt bemötande, stöd och skydd i landets olika kommuner. Barnet ska erbjudas samma möjlighet till adekvat stöd och behandling oavsett var i landet barnet bor. Med avsaknad av gemensamma rutiner innebär det stora svårigheter att tillgodose denna rätt. Barnafriad önskar således en enhetlig nationell strategi för att bekämpa våld mot barn och säkerställa barnens rätt till gott bemötande och adekvat skydd och behandling.

10.3.2 Frågan om kriminalisering

Barnahus är överens med utredningens övervägande. En uppmaning om självmord kan få ödesdigra konsekvenser och föranleda såväl fara som skada. Barnafriad önskar ytterligare att det övervägs om man bör kriminalisera uppmaning till att skada sig själv.

10.3.3 Förhållandet till det grundlagsskyddade området

Barnafriad delar utredningens bedömning.

10.3.4 En särskild straffbestämmelse

Barnafriad tillstyrker förslaget. Vidare delar Barnafriad utredningens bedömning att det är själva uppmaningen som bör kriminaliseras, oavsett effekten av uppmaningen.

10.3.5 Underlåtenhet att ingripa mot självmord och självmordsförsök

Barnafriad delar utredningens bedömning.

10.3.6 Uppsåt mm.

Barnafriad tillstyrker förslaget.

10.3.7 Brotsrubricering och placering i brottsbalken

Barnafriad tillstyrker förslaget.

10.3.8 Straffskala, gradindelning och förhållandet till andra straffbestämmelser.

Barnafriad tillstyrker förslaget och delar utredningens bedömning.

10.3.9 Ansvarsfrihet under vissa förhållanden.

Barnafriad tillstyrker förslaget.

10.3.10 Ansvar vid myndighetsutövning.

Barnafrid delar utredningens bedömning.

10.3.11 Vissa frågor om åtal och preskription

Barnafrid tillstyrker förslaget.

10.3.12 Osjälvtändiga brottsformer

Barnafrid tillstyrker förslaget att försök, förberedelse och stämpling ej ska anses straffbart.

10.3.13 Skadestånd

Barnafrid delar utredningens bedömning.

11.1 Ikraftträdande

Barnafrid tillstyrker förslaget.

11.2 Övergångsbestämmelser

Barnafrid tillstyrker förslaget.

12.2 Ekonomiska konsekvenser och finansiering.

Barnafrid delar bedömningen. Samhället behöver stärka upp resurser kring Barnhusverksamheterna samt rättsväsendet för att möta upp det ökade antal barn som kommer att ingå i en rättsprocess.

12.3 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Barnafrid delar bedömningen.

12.4 Övriga konsekvenser.

Barnafrid delar utredningens bedömning.

För Barnafrid – nationellt centrum för kunskap om våld mot barn
Linköping den 16 september 2019

Sandra Skoog
Utredare

Doris Nilsson, leg psykolog
Biträdande professor

Laura Korhonen, prof.
Tf. centrumchef